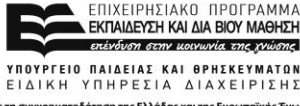

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Τίτλος Πράξης: «Σύγχρονες προσεγγίσεις στην προσαρμογή των ατόμων με αναπηρία στην ανήλικη και ενήλικη ζωή»

Υποέργο: «Σύγχρονες προσεγγίσεις στην προσαρμογή των ατόμων με αναπηρία στην ανήλικη και ενήλικη ζωή»

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ
«ΕΠΙΚΑΙΡΟΠΟΙΗΣΗ ΓΝΩΣΕΩΝ ΑΠΟΦΟΙΤΩΝ ΣΤΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΗΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΗ ΖΩΗ.» της πράξης «ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΗΛΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΗΛΙΚΗ ΖΩΗ »

Δράση Δ1: Οργάνωση & Υποστήριξη Υλοποίησης της πράξης

Π.1.1: Αναλυτικά προγράμματα σπουδών θεματικών ενοτήτων του προγράμματος

Το οποίο εκτελείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» (Ε.Π.Ε.Δ.Β.Μ.) 2007 - 2013, και συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (Ε.Κ.Τ.) και από εθνικούς πόρους, μέσω του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) του Υπουργείου Πολιτισμού, Παιδείας & Θρησκευμάτων

Θεσσαλονίκη, 2015

I. Συνοπτική Περιγραφή του Προγράμματος

Στόχος του Προγράμματος Εκπαίδευσης διάρκειας 150 ωρών, όπως διαφαίνεται και από τους τίτλους των θεματικών ενοτήτων που παρατίθενται είναι η παροχή σύγχρονης/εξειδικευμένης γνώσης στο επιστημονικό πεδίο των υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας και πιο συγκεκριμένα στην αντιμετώπιση προβλημάτων διαβίωσης και κοινωνικής προσαρμογής των ατόμων με αναπηρία στην ανήλικη και την ενήλικη ζωή. Οι απόφοιτοι τμημάτων που απεφοίτησαν πριν από 10 έτη και οι εν ενεργεία επαγγελματίες δεν είναι απαραίτητα ενήμεροι για τις εξελίξεις αυτές. Απαιτείται λοιπόν να γίνει μία επικαιροποίηση των γνώσεών τους προκειμένου να αναχθούν οι γνώσεις και οι επαγγελματικές τους δεξιότητες σε ένα υψηλότερο επίπεδο και να δοθεί μία δυναμική προοπτική εξέλιξης στην όλη επαγγελματική τους πορεία και πρακτική.

Το προτεινόμενο Πρόγραμμα Επικαιροποίησης των Γνώσεων των Αποφοίτων ΑΕΙ και επαγγελματιών στον τομέα της αντιμετώπισης προβλημάτων διαβίωσης και κοινωνικής προσαρμογής των ατόμων με αναπηρία στην ανήλικη και ενήλικη ζωή περιλαμβάνει τέσσερις θεματικούς άξονες που συντελούν στην αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία μέσα από τη βελτίωση της λειτουργικότητάς τους και της κοινωνικής τους ενσωμάτωσης.

Αυτοί είναι:

1. Κατάρτιση στη χρήση διαφόρων εργαλείων για τη εκτίμηση των αναγκών, δεξιοτήτων, στάσεων, αυτογνωσίας και της προσαρμοστικότητας των ατόμων με αναπηρία.
2. Γνώση, επιλογή και εφαρμογή θεραπευτικών προγραμμάτων που να βελτιώνουν την καθημερινή λειτουργία των ατόμων με αναπηρία.
3. Επαρκή γνώση των κυριότερων υποστηρικτικών τεχνολογιών έτσι ώστε να είναι σε θέση να επιλέξει και να χρησιμοποιήσει την κατάλληλη ανάλογα με το πρόγραμμα και λειτουργική γνώση των νέων δυνατοτήτων που διανοίγουν οι σύγχρονες ψηφιακές τεχνολογίες.

4. Εδραίωση τρόπων συνεργασίας των ειδικών με το άτομο και την οικογένεια των ατόμων με αναπηρία – συμβουλευτική και οικογενειοκεντρική προσέγγιση.

Το προτεινόμενο πρόγραμμα καλύπτει λοιπόν τις επιμορφωτικές ανάγκες αποφοίτων σχετικών σχολών ΑΕΙ-ΤΕΙ και επαγγελματιών σε πολλαπλά επίπεδα:

(α) καλύπτονται τόσο γενικά θέματα, όπως, για παράδειγμα, σύγχρονες θεωρίες για τα άτομα με ειδικές ανάγκες ή χρήση ψηφιακών τεχνολογιών για την υποστήριξη ατόμων με αναπηρίες, όσο και εξειδικευμένες προσεγγίσεις σε διάφορες σημαντικές κατηγορίες αναπηριών (για παράδειγμα αναπηρίες όρασης, αναπηρίες ακοής και λόγου κ.ά.).

(β) καλύπτονται θέματα που σχετίζονται με τη διάγνωση αλλά και με τη θεραπευτική παρέμβαση, κατά περίπτωση (συμπεριλαμβανομένων και των ενδιάμεσων σταδίων, όπως η επιλογή των κατάλληλων διαγνωστικών μεθόδων, η αξιολόγηση των διαγνωστικών τεστ κλπ.).

(γ) τα άτομα με αναπηρία, σύμφωνα με τις πλέον σύγχρονες επιστημονικές αντιλήψεις, θεωρούνται τόσο στο πλαίσιο των ατομικών τους αναγκών, όσο και μέσα στο κοινωνικό πλαίσιο στο οποίο διαβιούν (οικογένεια, επαγγελματικό περιβάλλον, κοινωνικός περίγυρος) και καταβάλλεται προσπάθεια για την ενημέρωση του κοινωνικού αυτού περιγύρου, ώστε να συμβάλει στη βελτίωση της καθημερινότητας των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η εξειδίκευση του παρόντος προγράμματος (δηλαδή μαθήματα με το ιδιαίτερο περιεχόμενο τους κλπ) παρουσιάζεται και τεκμηριώνεται με λεπτομέρειες σε άλλες ενότητες της παρούσης πρότασης.

Το εν λόγω επιμορφωτικό Πρόγραμμα περιλαμβάνει τις ακόλουθες θεματικές ενότητες:

A/A	ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ
1	Σύγχρονες προσεγγίσεις του προσδιορισμού των μαθησιακών αναγκών των ατόμων με αναπηρία
2	Μαθησιακές δυσκολίες: δυσλεξία, διάσπαση προσοχής, παρορμητικότητα και υπερκινητικότητα (ΔΕΠΥ – ADHD)

3	Διαγνωστική και ψυχοπαθολογία σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες
4	Υποστηρικτικές και ψηφιακές τεχνολογίες για άτομα με αναπηρίες
5	Δια βίου μάθηση και εγκεφαλική ευπλαστικότητα
6	Διαμόρφωση του εαυτού, της αυτοαντίληψης, της αυτοεκτίμησης και της προσωπικής ταυτότητας των ατόμων με αναπηρία
7	Ευρωπαϊκά προγράμματα δια βίου μάθησης για τις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες
8	Η Δυναμική της ομάδος στην εκπαίδευση ενηλίκων με αναπηρίες
9	Προσβασιμότητα ΑμεΑ στο Διαδίκτυο
10	Δια βίου Μάθηση Ατόμων με Οπτική Αναπηρία - Παραγωγή απτικο-ακουστικού εκπαιδευτικού υλικού
11	Ενίσχυση της αυτοπροσδιοριζόμενης συμπεριφοράς και μάθησης παιδιών και νέων με νοητική αναπηρία
12	Προγράμματα ανάπτυξης συναισθηματικών και κοινωνικών ικανοτήτων σε άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες
13	Επαγγελματική ένταξη και προσαρμογή ατόμων με αναπηρία
14	Σύγχρονα θέματα εργασιακής/κοινωνικής ηθικής και εκπαιδευτικής πολιτικής για άτομα με αναπηρία
15	Εκπαίδευση ενηλίκων με αναπηρίες
16	Ψυχολογικές προϋποθέσεις για την εργασία ατόμων με αναπηρίες
17	Έννοιες θετικών επιστημών για άτομα με ειδικές ανάγκες.
18	Η επικοινωνία των ατόμων με προβλήματα ακοής και λόγου

Το πρόγραμμα επιμόρφωσης αποφοίτων ΑΕΙ υλοποιείται χρησιμοποιώντας τόσο τη δια ζώσης διδασκαλία όσο και την εξ αποστάσεως διδασκαλία (ασύγχρονη μορφή).

Συγκεκριμένα, σε ορισμένες θεματικές ενότητες εφαρμόζεται η δια ζώσης επιμόρφωση στην οποία οι κύριες μέθοδοι διδασκαλίας θα είναι:

(α) σεμιναριακού τύπου μαθήματα (με διαλέξεις),

(β) βιωματική μάθηση (με τρόπους όπως παιχνίδι ρόλων),

(γ) εμπλουτισμένη διδασκαλία μέσα από την επίδειξη από το διδάσκοντα και στη συνέχεια την παρατήρηση και την εφαρμογή από τους επιμορφούμενους σχετικών με τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα προγραμμάτων, μελέτες περίπτωσης, τεχνικών, εργαλείων, κτλ.,

(δ) ατομικές ή ομαδικές εργασίες με τη μέθοδο της μικροδιδασκαλίας ενώ σε άλλες θεματικές ενότητες θα εφαρμοστεί η εξ αποστάσεως διδασκαλία με ασύγχρονη μορφή.

Σε άλλες θεματικές ενότητες εφαρμόζεται η εξ αποστάσεως διδασκαλία με ασύγχρονη μορφή.

Η εκπαιδευτική διαδικασία βασισμένη τόσο σε δια ζώσης όσο και ασύγχρονες μορφές εκπαίδευσης έχει ισχυρό εργαστηριακό προσανατολισμό με σύγχρονες προδιαγραφές και υλικοτεχνική υποδομή. Το Πρόγραμμα Επιμόρφωσης αξιοποιεί υφιστάμενες υποδομές, εξοπλισμό και σύστημα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης του Ιδρύματος. Το πρόγραμμα επικαιροποίησης των γνώσεων των αποφοίτων ΑΕΙ περιλαμβάνει 18 θεματικές ενότητες, που η καθεμιά θα διδαχτεί σε 2 τετράωρα μαθήματα (διάρκεια θεματικής ενότητας: 8 ώρες) ή σε 3 τρίωρα μαθήματα (διάρκεια θεματικής ενότητας: 9 ώρες)

Το πεδίο του προγράμματος με τίτλο «Σύγχρονες προσεγγίσεις στην προσαρμογή των ατόμων με αναπηρία στην ανήλικη και ενήλικη ζωή» καλύπτεται πλήρως κατά τη διδασκαλία, καθώς ορισμένες από τις προτεινόμενες ενότητες αντιμετωπίζουν το ζήτημα «οριζοντίως», αναφερόμενες σε σύγχρονες εξελίξεις (π.χ., ανάπτυξη νέων επιστημονικών στάσεων και απόψεων, γνώσεων, προγραμμάτων, μεθόδων και τεχνικών), ανεξάρτητα από συγκεκριμένες αναπηρίες, ενώ άλλες ενότητες αντιμετωπίζουν τα ζητήματα «εγκαρσίως», καθώς στοχεύουν στην επικαιροποίηση γνώσεων σε ειδικούς τομείς της ειδικής αγωγής (άτομα με προβλήματα όρασης, ακοής, νοητική αναπηρία, μαθησιακές δυσκολίες, κτλ.). Τέλος, μια άλλη κατηγορία από θεματικές ενότητες αναφέρεται στην αντιμετώπιση των προβλημάτων διαβίωσης, μάθησης και κοινωνικής προσαρμογής των ατόμων με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, ή ευπαθών κοινωνικά ομάδων με βάση την πρόοδο που έχει σημειωθεί σε τομείς της τεχνολογίας, της παιδαγωγικής, της ψυχολογίας, της συμβουλευτικής, της εκπαίδευσης ενηλίκων, κ.ά. Η αντιμετώπιση, λοιπόν, του

προγράμματος «Σύγχρονες προσεγγίσεις στην προσαρμογή των ατόμων με αναπηρία στην ανήλικη και ενήλικη ζωή» πραγματώνεται με μια ολιστική προσέγγιση.

II. Αναλυτική Περιγραφή Θεματικών Ενοτήτων

1. Σύγχρονες προσεγγίσεις του προσδιορισμού των μαθησιακών αναγκών των ατόμων με αναπηρία

Ο ακριβής προσδιορισμός των μαθησιακών αναγκών των ατόμων με αναπηρία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση της υλοποίησης επιτυχών υποστηρικτικών προγραμμάτων. Κατά την παραδοσιακή προσέγγιση, ο προσδιορισμός των αναγκών στηρίζεται κυρίως στην κατηγοριοποίηση, η οποία επιτυγχάνεται διαμέσου της χρήσης τυποποιημένων δοκιμασιών και προαποφασισμένων κριτηρίων ενδογενούς παθολογίας. Σύμφωνα όμως με τις σύγχρονες προσεγγίσεις, ο προσδιορισμός των αναγκών προϋποθέτει την υλοποίηση οικοπροσαρμοστικών αξιολογικών διαδικασιών, που στοχεύουν στη διερεύνηση του είδους της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο κάθε άτομο με αναπηρία και στο περιβάλλον στο οποίο αυτό το άτομο ζει και μαθαίνει. Αυτή η θεματική ενότητα αποσκοπεί στην εξοικείωση των επαγγελματιών που εμπλέκονται στο σχεδιασμό και την υλοποίηση υποστηρικτικών προγραμμάτων για τα άτομα με αναπηρία με τις σύγχρονες προσεγγίσεις του προσδιορισμού των μαθησιακών αναγκών.

2. Δια βίου Μάθηση Ατόμων με Οπτική Αναπηρία - Παραγωγή απτικο-ακουστικού εκπαιδευτικού υλικού

Η δια βίου εκπαίδευση ατόμων με οπτική αναπηρία (τυφλών και ατόμων με μειωμένη όραση) είναι ένα πεδίο που χρήζει ιδιαίτερου διεθνούς ενδιαφέροντος τα τελευταία χρόνια. Σε αυτό έχει συμβάλει η ανάπτυξη νέων, καινοτόμων μεθόδων εκπαίδευσης που ενσωματώνουν την ηλεκτρονική μάθηση και την υποστηρικτική τεχνολογία. Ένα βασικό προαπαιτούμενο για τη επιτυχία ενός προγράμματος εκπαίδευσης ενηλίκων με οπτική αναπηρία είναι η παροχή του εκπαιδευτικού υλικού σε απτική, ακουστική ή/και απτικοακουστική μορφή. Στην ενότητα αυτή οι συμμετέχοντες θα διδαχθούν

τεχνικές και μεθόδους για την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού στην κατάλληλη μορφή, δηλαδή, υλικού που θα συνδέεται κάθε φορά με τα ατομικά χαρακτηριστικά των ατόμων με οπτική αναπηρία. Επιπλέον, θα διδαχθούν μέθοδοι για την εξ αποστάσεως παροχή και χρήση του εκπαιδευτικού υλικού.

3. Ενίσχυση της αυτοπροσδιοριζόμενης συμπεριφοράς και μάθησης παιδιών και νέων με νοητική αναπηρία

Η μελέτη του αυτοπροσδιορισμού σε διεθνές επίπεδο τα τελευταία χρόνια έχει αναδείξει τη σημασία του για την υποστήριξη και ένταξη των ατόμων με νοητική αναπηρία. Είναι γνωστό ότι ένας από τους λόγους που τα άτομα νοητική αναπηρία αποτυγχάνουν στη ζωή τους μετά την αποφοίτησή τους από το σχολείο οφείλεται στο γεγονός ότι το εκπαιδευτικό σύστημα δεν τους προετοιμάζει για την αυτονομία, τη μετάβαση στην ενήλικη ζωή, την εργασία και τη σεξουαλική ζωή. Ο αυτοπροσδιορισμός αποτελεί χαρακτηριστικό της ανθρώπινης συμπεριφοράς καθώς πρόκειται για δικαίωμα, ιδανικό/ αρχή, ενδογενή ορμή/ εσωτερικό κίνητρο, ικανότητα, διαδικασία, αποτέλεσμα, γνώρισμα. Στην προτεινόμενη θεματική ενότητα θα τονιστεί η σημασία της ποιότητας ζωής και της αυτοπροσδιοριζόμενης συμπεριφοράς και μάθησης των παιδιών και νέων με νοητική αναπηρία, θα αναλυθούν οι παράγοντες που συμβάλουν στην ενίσχυση της αυτοπροσδιοριζόμενης συμπεριφοράς και μάθησης αλλά και το πώς οι εκπαιδευτικοί μπορούν να συμβάλουν προς αυτή την κατεύθυνση.

4. Η επικοινωνία των ατόμων με προβλήματα ακοής και λόγου

Η λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία των ατόμων με προβλήματα ακοής και λόγου περιλαμβάνει προσαρμογές που πρέπει να γίνουν στον διάλογο από τα άτομα αυτά αλλά και από τους γονείς τους, τους δασκάλους και άλλα πρόσωπα. Η επικοινωνία με τους Κωφούς περιλαμβάνει τη χρήση της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας (ΕΝΓ) και των διερμηνέων ΕΝΓ, ενώ πολλά βαρήκοα/κωφά άτομα με κοχλιακά εμφυτεύματα και ακουστικά βοηθήματα μαθαίνουν σε μικρή ηλικία να επικοινωνούν μέσω της ακρόασης και του προφορικού λόγου αλλά και με μικτές επιλογές. Για τα άτομα με προβλήματα λόγου (τραυλισμός, ειδική γλωσσική ανεπάρκεια, απραξία και εγκεφαλική πάρεση) αξιοποιούνται στρατηγικές αποτελεσματικής επικοινωνίας και η

εναλλακτική υποστηρικτική επικοινωνία. Θα παρουσιαστούν, μεταξύ άλλων, εφαρμογές των παραπάνω με βιωματική μάθηση και επίλυση προβλημάτων.

5. Μαθησιακές δυσκολίες: δυσλεξία, διάσπαση προσοχής, παρορμητικότητα και υπερκινητικότητα (ΔΕΠΥ – ADHD)

Διεθνώς, οι μαθησιακές δυσκολίες εμφανίζονται στο 15-22% του μαθητικού πληθυσμού. Στερούν από τα άτομα τη δυνατότητα να αποδώσουν σύμφωνα με τις δυνατότητες και την προσπάθειά τους και δημιουργούν σοβαρά δευτερογενή ψυχοκοινωνικά προβλήματα που συνήθως τους ακολουθούν διά βίου.

Η δυσλεξία και οι υπόλοιπες ειδικές μαθησιακές δυσκολίες έχουν βιολογική αιτιολογία και είναι συνήθως κληρονομικές με αναλογία 4 αγόρια προς 1 κορίτσι. Το σύνδρομο ΔΕΠΥ είναι μία από τις σημαντικότερες νευροαναπτυξιακές διαταραχές, παρουσιάζεται στο 5-10% του μαθητικού πληθυσμού, υπάρχει διά βίου και είναι ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα συμπεριφοράς και αυτοελέγχου. Το ΔΕΠΥ έχει βιολογική αιτιολογία και συνήθως είναι κληρονομικό με αναλογία 4 αγόρια προς 1 κορίτσι. Σε αυτή τη θεματική ενότητα, θα καλυφθούν τα αίτια, τα συμπτώματα και τα είδη των μαθησιακών δυσκολιών και ΔΕΠΥ καθώς και η πρόγνωση, διάγνωση και η αντιμετώπισή τους.

Ο σκοπός του μαθήματος, πέρα από τη μετάδοση της συγκεκριμένης γνώσης, είναι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης των φοιτητών μας.

Οι παρουσιάσεις θα συνοδεύονται από γόνιμες συζητήσεις με τους φοιτητές/τριες, με πρακτικά-κλινικά παραδείγματα από την καθημερινή ζωή και από το σχολικό περιβάλλον.

Όλες οι διαλέξεις-μαθήματα θα πραγματοποιούνται με ευρεία χρήση πολυμέσων, που διευκολύνουν την καλύτερη κατανόηση.

Θα συζητηθούν με Κριτικό Πνεύμα τα κάτωθι θέματα:

- Ιστορική Αναδρομή
- Ορισμοί
- Αίτια
- Συμπτώματα
- Κληρονομικότητα

- Συχνότητα Διεθνώς
- Πρωτογενής και Δευτερογενής ΔΕΠΥ- ADHD: Ομοιότητες – Διαφορές
- Ο ρόλος του ADHD στη Μάθηση και στη Συμπεριφορά
- Σχέση ADHD, Μαθησιακών Δυσκολιών & Δυσλεξίας
- Σχέση ADHD & ASPERGER
- ADHD και Παραβατική Συμπεριφορά
- Διαγνωστικά Κριτήρια του ADHD & ASPERGER (DSM-IV & ICD-10)
- Συγκριτικές Έρευνες της Αξιοπιστίας των Διαγνωστικών Κριτηρίων DSM-IV & ICD-10
- Πώς πραγματοποιείται η Διάγνωση του ADHD & ASPERGER διεθνώς, με ψυχο-κοινωνικού περιεχομένου ερωτηματολόγια (DSM-IV & ICD-10): Πλεονεκτήματα – Μειονεκτήματα
- Εγκέφαλος και ΔΕΠΥ
- Η Βιολογική-Λειτουργική Σημαντικότητα της Οφθαλμοκίνησης
- Συγκριτική Παρουσίαση της Σχέσης Εγκεφαλικών Λειτουργιών, Οφθαλμοκίνησης και ADHD
- Διάγνωση ADHD: Από την Υποκειμενική Διάγνωση στην Αντικειμενική - Βιολογική: ΤΕΣΤ ΠΑΥΛΙΔΗ
- Πλεονεκτήματα της Έγκαιρης Διάγνωσης του ADHD από την Προσχολική Ηλικία, με έμφαση στο Βιολογικό Τεστ Οφθαλμοκίνησης (γνωστό ως PAVLIDIS TEST)
- Ψυχο-Κοινωνικο-Εκπαιδευτικές Επιπτώσεις του ADHD
- Ψυχο-φαρμακολογική Αντιμετώπιση
- ADHD - Επαγγελματική & Προσωπική Εξέλιξη
- Σκέψεις και Προβληματισμοί

6. Διαγνωστική και ψυχοπαθολογία σε παιδιά, εφήβους και ενήλικες

Ένα μέρος της διαχείρισης της καθημερινότητας, της φροντίδας και της εκπαίδευσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες αφορά τις δυσκολίες που σχετίζονται με μικρότερης ή μεγαλύτερης βαρύτητας ψυχικά προβλήματα. Συχνά, η ψυχική διαταραχή είναι το κυρίαρχο πρόβλημα σε αυτά τα άτομα (π.χ. διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές) ή αποτελεί μια σημαντική νοσηρή κατάσταση, η οποία περιπλέκει το πρωτεύων ψυχικό ή σωματικό πρόβλημα. Είναι αυτονόητο, λοιπόν, πως η αναγνώριση και διαχείριση τέτοιων

προβλημάτων αποκτά συχνά σημαντική προτεραιότητα. Στην θεματική αυτή ενότητα περιγράφονται μερικές από τις συνήθεις διαταραχές της παιδικής και εφηβικής ηλικίας (όπως Διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές, Διαταραχή Διαγωγής, κ.ά.) καθώς και διαταραχές που μπορεί να εμφανίζονται περισσότερο συχνά, αλλά όχι αποκλειστικά, στην ενήλικη ζωή (όπως Σχιζοφρενική διαταραχή, Διπολική διαταραχή, Αγχώδεις διαταραχές).

7. Υποστηρικτικές και ψηφιακές τεχνολογίες για άτομα με αναπηρίες

Η ταχύτερη πρόοδος της τεχνολογίας και ιδιαίτερα των ψηφιακών τεχνολογιών έχει επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό τις δυνατότητες που έχουν τα άτομα με αναπηρίες για τη βελτίωση της καθημερινότητάς τους, της θέσης τους στην αγορά εργασίας κλπ. Στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας αυτής θα παρουσιαστούν οι σύγχρονες τεχνολογίες που παίζουν έναν υποστηρικτικό ρόλο καθώς διευκολύνουν την καθημερινή λειτουργία και διαβίωση των ατόμων με αναπηρίες, επιτρέποντας, για παράδειγμα, στα άτομα με μειωμένη όραση να πλοηγούνται πιο εύκολα στο Διαδίκτυο ή στα άτομα δυσκολίες στη μετακίνηση, να μετακινούνται με μεγαλύτερη ασφάλεια και άνεση. Στο πλαίσιο της ίδια θεματικής ενότητας οι εκπαιδευόμενοι θα γνωρίσουν τις νέες δυνατότητες έκφρασης και επικοινωνίας, άρα και κοινωνικοποίησης, με την ευρύτερη έννοια του όρου, που προσφέρει το Διαδίκτυο και ιδιαίτερα το web 2.0 και η κοινωνική δικτύωση στα άτομα με αναπηρίες.

8. Προγράμματα ανάπτυξης συναισθηματικών και κοινωνικών ικανοτήτων σε άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες

Τα προγράμματα ανάπτυξης συναισθηματικών και κοινωνικών ικανοτήτων βασίζονται στην εφαρμογή των αρχών της συναισθηματικής νοημοσύνης και είναι πολύ δημοφιλή στην εκπαίδευση ατόμων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες. Ευρήματα από τη διεθνή βιβλιογραφία δείχνουν ότι, όταν τα άτομα εκπαιδεύονται στο πώς να διαχειρίζονται τα συναισθήματά τους, να κατανοούν, να εκφράζονται με και να συζητούν για σύνθετα συναισθήματα, είναι πιθανό να επιτύχουν μεγαλύτερα ακαδημαϊκά και επαγγελματικά οφέλη, να βελτιώσουν την κοινωνική συναλλαγή τους και την ψυχική τους ευζωία. Στην ενότητα αυτή, αρχικά, θα γίνει μια σύντομη

εισαγωγή στις αρχές και τις θεωρίες της συναισθηματικής νοημοσύνης. Ακολούθως, θα παρουσιαστούν συγκεκριμένα προγράμματα για την ανάπτυξη συναισθηματικών και κοινωνικών ικανοτήτων σε άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ή/και αναπηρίες και θα συζητηθούν οι αρχές, οι τρόποι εφαρμογής και η αποτελεσματικότητά τους.

9. Επαγγελματική ένταξη και προσαρμογή ατόμων με αναπηρία

Σκοπός της προτεινόμενης θεματικής ενότητας είναι να εξοικειωθούν οι εκπαιδευόμενοι-ες με θέματα που αφορούν την επαγγελματική αποκατάσταση ατόμων με αναπηρία, να κατανοήσουν και να αποδεχθούν τη σημασία της ένταξης των ατόμων αυτών στην ανοιχτή αγορά εργασίας καθώς και της ενίσχυσης της απασχολησιμότητάς τους. Η ενότητα θα περιλαμβάνει τα εξής θέματα: Θεωρητικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις επαγγελματικής ανάπτυξης ΑμεΑ, Συμβουλευτική στήριξη ΑμεΑ για την αναζήτηση, εύρεση και διατήρηση εργασίας. Σχέση συμβούλου-συμβουλευόμενου, Συμβουλευτική ομοτίμων και η εφαρμογή της στην επαγγελματική ένταξη ΑμεΑ, Μοντέλα απασχόλησης των ΑμεΑ (προστατευμένη απασχόληση, υποστηρικτική Απασχόληση), Καλές πρακτικές ένταξης στην απασχόληση, Το προφίλ του εργασιακού συμβούλου για ΑμεΑ (προσόντα και δεξιότητες).

10. Σύγχρονα θέματα εργασιακής/κοινωνικής ηθικής και εκπαιδευτικής πολιτικής για άτομα με αναπηρία Σύγχρονα θέματα εργασιακής/κοινωνικής ηθικής και εκπαιδευτικής πολιτικής για άτομα με αναπηρία

Η παιδαγωγική αναγκαιότητα επίτευξης της ενδεδειγμένης γνώσης και συμπεριφοράς του επαγγελματία της ειδικής αγωγής αναδεικνύεται στη σύγχρονη εποχή επιτακτική. Οι επιστημονικές και επαγγελματικές αξιώσεις για όσους ασχολούνται με την ειδική αγωγή θα πρέπει να στηρίζονται σε ένα διαρκώς εξελισσόμενο υπόβαθρο αρχών εκπαιδευτικής και εργασιακής ηθικής. Η σύγχρονη έρευνα επιβεβαιώνει ότι το υπόβαθρο αυτό πρέπει να διαρθρώνεται γύρω από τους εξής κομβικής σημασίας άξονες: 1) Η σωστή εννοιολογική και αξιολογική οροθέτηση του όρου “διαφορετικότητα” για τη διαμόρφωση του κατάλληλου εκπαιδευτικού, κοινωνικού και εργασιακού

περιβάλλοντος στις σύγχρονες συνθήκες. 2) Απαιτήσεις ηθικές από τον εκπαιδευτή/επαγγελματία, έτσι ώστε με συγκεκριμένες αρετές να προσεγγίσει τα άτομα με αναπηρία. 3). Απαιτήσεις ηθικές όσον αφορά τη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, έτσι ώστε να υποστηρίζεται η αυτενέργεια και η αυτοεκτίμηση των εκπαιδευομένων. 4). Εφαρμογή της αρχής της ισότητας των εκπαιδευτικών ευκαιριών για ομαλή κοινωνική και εργασιακή ένταξη. 5). Η επικαιροποίηση της εκπαιδευτικής πολιτικής γύρω από τις εξελίξεις στη συμπεριληπτική εκπαίδευση.

11. Δια βίου μάθηση και εγκεφαλική ευπλαστικότητα

Στην ενότητα αυτή θα διδαχτούν τα εξής θέματα: Εισαγωγικές έννοιες νευροεπιστημών. Η μελέτη του εγκεφάλου από το κύτταρο έως τη συμπεριφορά. Λειτουργική οργάνωση των εγκεφαλικών ημισφαιρίων. Συναπτική νευροδιαβίβαση και νευροβιολογία της μάθησης. Μοριακή και διασυνδεδετική ευπλαστικότητα στο κεντρικό νευρικό σύστημα. Κληρονομικότητα, περιβάλλον και επιγένεση στη διεύθυνση των νευρωνικών κυκλωμάτων. Η ψυχολογική, εκπαιδευτική και γνωστική συνάφεια της έρευνας του εγκεφάλου. Οι «κοινωνικές νευροεπιστήμες»: νευροφιλοσοφία, νευροεκπαίδευση, νευροηθική και νευροαισθητική. Νευροεπιστήμη των ενηλίκων, ημισφαιρική ευπλαστικότητα και νέες κατευθύνσεις στη δια βίου μάθηση.

12. Διαμόρφωση του εαυτού, της αυτοαντίληψης, της αυτοεκτίμησης και της προσωπικής ταυτότητας των ατόμων με αναπηρία

Η ανάπτυξη του εαυτού, η απόκτηση αυτοαντίληψης και αυτοεκτίμησης καθώς και η διαμόρφωση της προσωπικής ταυτότητας συχνά παραβλέπονται ή παραμελούνται όταν πρόκειται για την εκπαίδευση ατόμων με αναπηρίες, καθόσον πολλοί θεωρούν ότι οι στόχοι αυτοί δεν είναι εφικτοί για τα άτομα αυτά. Οι εκπαιδευτικοί επιδιώκουν συνήθως την απόκτηση από τα άτομα με αναπηρίες απλών γνώσεων και δεξιοτήτων, ενώ παραμελούν την ανάπτυξη των ανώτερων νοητικών λειτουργιών (επιλεκτική προσοχή, χρήση του λόγου, κριτική σκέψη, μετά-γνωστική ικανότητα κ.α.) στα άτομα με αναπηρίες. Η προσαρμοστική αξιολόγηση καθώς και η εφαρμογή διαφοροποιημένης διδασκαλίας μπορούν να συμβάλουν με επιτυχία στην ενεργοποίηση και την ανάπτυξη των ανώτερων νοητικών διεργασιών και προοδευτικά να

οδηγήσουν τα άτομα με αναπηρίες στην απόκτηση αυτοαντίληψης και αυτοεκτίμησης, την αυτορρύθμιση της μάθησης και της συμπεριφοράς. Η κατάλληλη μεθοδολογία διδασκαλίας και άσκησης καθώς και η αναγκαία ψυχοπαιδαγωγική υποστήριξη των ατόμων με αναπηρία συντελούν σταδιακά στην κατάκτηση της ικανότητας επίλυσης προβλημάτων της καθημερινότητας αλλά και εξειδικευμένων προβλημάτων, ώστε το άτομο να μπορεί να αναπτύσσει τις δυνατότητες που διαθέτει και να εντάσσεται στο κοινωνικό και το εργασιακό περιβάλλον και να διαμορφώνει τελικά, εκτός των άλλων, τόσο την κοινωνική όσο και την επαγγελματική του ταυτότητα.

Λέξεις κλειδιά: Διαμόρφωση ταυτότητας, προκαταλήψεις και στερεότυπα, δόμηση του εσωτερικού κόσμου, συμπερίληψη, συστηματική παρατήρηση

13. Ευρωπαϊκά προγράμματα δια βίου μάθησης για τις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες.

Με την είσοδο στο νέο αιώνα, το αίτημα για ψηφιακό αλφαριθμητισμό, δεξιότητες στις ξένες γλώσσες, αρχική και συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, κινητικότητα και καινοτομίες γίνεται ολοένα και εντονότερο σε όλες τις χώρες του κόσμου. Έτσι, στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εμφανίζεται μια γενιά προγραμμάτων που έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με τη Δια βίου Μάθηση. Τα προγράμματα αυτά αποτελούν τον κύριο εκφραστή άσκησης της εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης στα εθνικά κράτη στον τομέα αυτό. Στην ενότητα αυτή θα αναδειχθεί σε ποιο βαθμό τα εν λόγω προγράμματα υποστηρίζουν την κινητικότητα των ανθρώπων, τη δρομολόγηση πρότυπων σχεδίων, την ανταλλαγή ιδεών και πρακτικών, ενθαρρύνουν την ευρωπαϊκή συνεργασία σε κάθε επίπεδο, επιδιώκουν την ποιότητα και προωθούν την καινοτομία. Συγχρόνως, η ενότητα αυτή θα υποστηρίξει σε ποιο βαθμό τα ευρωπαϊκά προγράμματα Δια βίου Μάθησης για τις ευπαθείς κοινωνικά ομάδες απευθύνονται σε μια ευρεία κατηγορία φορέων των ευρωπαϊκών κρατών και βασίζονται σε θεμελιώδεις αξίες, όπως στην προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, στη μάθηση μέσα σε ένα πολυπολιτισμικό πλαίσιο και στην ανάγκη όλων για Δια βίου εκπαίδευση και κατάρτιση.

1.Θεωρητικό πλαίσιο της εκπαιδευτικής πολιτικής της Εκπαίδευσης Ενηλίκων

- Εννοιολογική αποσαφήνιση του πεδίου:
  - τυπική, μη τυπική εκπαίδευση, άτυπη μάθηση,
  - εκπαίδευση ενηλίκων, συνεχής εκπαίδευση, εναλλασσόμενη εκπαίδευση, συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, δια βίου μάθηση, κοινωνία της γνώσης
- Η συμβολή των Διεθνών Οργανισμών:
  - Ο.Η.Ε. – ΟΥΝΕΣΚΟ, Ο.Ο.Σ.Α. , Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Ένωση
- Θεματικοί άξονες της Εκπαίδευσης Ενηλίκων:
  - βασική παιδεία, συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση, αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου
- Η ανάπτυξη των σύγχρονων φορέων παροχής δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης

2. Πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη Δια βίου Μάθηση (1951-2020)

- Η θεμελίωση των γενικών αρχών
- Η ενίσχυση του ενδιαφέροντος για τη δια βίου μάθηση
- Από τη δια βίου μάθηση στην κοινωνία της γνώσης
- Η στρατηγική «Επαγγελματική Εκπαίδευση και Κατάρτιση 2010»
- Η στρατηγική «Ευρώπη 2020»

3. Τα Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Προγράμματα (2000-2020)

- Τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα (2000-2006)
- Τα νέα Ευρωπαϊκά Προγράμματα (2007-2013)
- Τα σύγχρονα Ευρωπαϊκά Προγράμματα (2014-2020)

4.Η ενίσχυση του θεσμού της Δια βίου Μάθησης στην Ελλάδα

- Οι παρεμβάσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενίσχυση του θεσμού στην Ελλάδα (1989-2020)
- Τα τρία ελληνικά Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (1989-2006)
- Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς -ΕΣΠΑ (2007-2013)
- Η νέα προγραμματική περίοδος (2014-2020)

5. Το ζήτημα του εγγραμματισμού στη σύγχρονη εποχή (1990-2015)

- Παράγοντες που προκαλούν αναλφάβητους και συνέπειες του προβλήματος
- Τα σύγχρονα μέτρα για την πρόληψη του αναλφαβητισμού στο ελληνικό σχολείο
- Οι εκπαιδευτικοί φορείς για τον εγγραμματισμό των ενηλίκων στην Ελλάδα

6. Το ενδιαφέρον των Διεθνών Οργανισμών για τον αλφαβητισμό και τη Δια Βίου Μάθηση

- Το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την Ανάπτυξη της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Cedefop
- Το Διεθνές Συμβούλιο Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ICAE)
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση για την Εκπαίδευση Ενηλίκων (ΕΑΕΑ)
- Η Ευρωπαϊκή Εταιρεία για την έρευνα στην Εκπαίδευση Ενηλίκων (ESREA)
- Η Ευρωπαϊκή Ένωση για την Εκπαιδευτική Έρευνα (EERA)
- Η Βαλκανική Εταιρεία Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΒΕΠΕ)

14. Εκπαίδευση ενηλίκων με αναπηρίες

Ο στόχος αυτής της θεματικής ενότητας είναι να προσφέρει το βασικό θεωρητικό υπόβαθρο για όσους ασχολούνται με την εκπαίδευση ενηλίκων με αναπηρίες. Το περιεχόμενο της ενότητας περιλαμβάνει θέματα όπως: Σύγχρονες εννοιολογικές προσεγγίσεις, Εκπαίδευση ενηλίκων (ανδραγωγική ή παιδαγωγική;), Η αναγκαιότητα του επαγγελματισμού στην εκπαίδευση ενηλίκων, Εκπαίδευση ατόμων με αναπηρίες, Επαγγελματική ανάπτυξη ατόμων με αναπηρίες, Μέθοδοι διδασκαλίας ενηλίκων, Αξιολόγηση.

15. Η Δυναμική της ομάδος στην εκπαίδευση ενηλίκων με αναπηρίες

Ο στόχος αυτής της θεματικής ενότητας είναι η μελέτη θεμάτων σχετικών με την ομαδική εκπαίδευση ενηλίκων ατόμων με αναπηρίες. Το περιεχόμενο της ενότητας περιλαμβάνει τα εξής θέματα: Θεωρίες και έρευνες σχετικά με τη συμπεριφορά της ομάδας, Η επικοινωνία μέσα στην ομάδα ατόμων με αναπηρίες, Στόχοι των ομάδων εκπαιδευομένων ατόμων με αναπηρία, Δομημένες δραστηριότητες μάθησης, Το έργο του εκπαιδευτή, Το περιβάλλον των ομάδων εκπαιδευομένων.

16. Ψυχολογικές προϋποθέσεις για την εργασία ατόμων με αναπηρίες

Το μάθημα στοχεύει στην παρουσίαση των βασικών ψυχολογικών θεωριών που επιδρούν στην εργασία και στη σχέση της εργασίας με την προσωπική ζωή των ατόμων με αναπηρίες. Θα εξεταστούν ο τρόπος αύξησης της απόδοσης και της παραγωγικότητας, οι εργασιακές σχέσεις και οι τρόποι ηγεσίας σε περιβάλλοντα όπου απασχολούνται άτομα με αναπηρίες. Θα συζητηθούν ακόμη σύγχρονες προσεγγίσεις από το χώρο της θετικής ψυχολογίας στην εκπαίδευση και την εργασία, όπως είναι η ευτυχία, η δημιουργικότητα, η ροή, η ελπίδα και η ευγνωμοσύνη. Στο τέλος του μαθήματος οι εκπαιδευόμενοι θα πρέπει να παρουσιάσουν ένα "ιδανικό" μοντέλο εργασίας που να αφορά στα άτομα με αναπηρίες.

17. Προσβασιμότητα ΑμεΑ στο Διαδίκτυο

Στην ενότητα αυτή οι συμμετέχοντες θα διδαχθούν την έννοια της ηλεκτρονικής προσβασιμότητας και τις αρχές της καθολικής σχεδίασης. Επίσης, θα αναπτυχθούν θέματα που αφορούν τους άξονες της προσβασιμότητας στο διαδίκτυο, την αρχιτεκτονική της προσβασιμότητας στο διαδίκτυο και την προσβασιμότητα περιεχομένου του διαδικτύου. Θα δοθούν οι κατευθυντήριες οδηγίες για προσβάσιμο περιεχόμενο και έλεγχο της προσβασιμότητας ιστοθέσεων. Τέλος, θα παρουσιαστούν οι δέκα μύθοι για την προσβασιμότητα των ιστοθέσεων.

18. Έννοιες θετικών επιστημών για άτομα με ειδικές ανάγκες.

Σκοπός της συγκεκριμένης θεματικής ενότητας είναι να εξοικειωθούν οι εκπαιδευόμενοι σε θέματα τα οποία φορούν την κατανόηση εννοιών που σχετίζονται με τις θετικές επιστήμες και την ενσωμάτωση τους στην εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Για την επίτευξη του ανωτέρω σκοπού το περιεχόμενο της θεματικής ενότητας θα εστιαστεί σε θέματα όπως:

- Θεωρίες μάθησης και άτομα με ειδικές ανάγκες
- Μάθηση και Κατανόηση εννοιών θετικών επιστημών
- Γνώση και μεταγνώση στις θετικές επιστήμες
- Εκπαιδευτικές εφαρμογές των θετικών επιστημών

- Χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην διδασκαλία των θετικών επιστημών
- Διδακτική μεθοδολογία των θετικών επιστημών στα άτομα με ειδικές ανάγκες
- Σύγχρονα θέματα στην διδασκαλία των θετικών επιστημών

Στα πλαίσια του μαθήματος αυτού θα αναπτυχθούν οι παρακάτω ενότητες:

- Προσδιορισμός των όρων σχετικά με νοητικές δυσκολίες, όπως νοητική καθυστέρηση, μαθησιακές δυσκολίες (δυσλεξία, δυσαριθμησία), κτλ. Ενδείξεις συμπτώματα.
- Λειτουργία της μνήμης και κατανόηση αφηρημένων εννοιών. Μνήμη εργασίας, μακρόχρονη μνήμη.
- Εγκέφαλος, νευροψυχολογία και χώροι του εγκεφάλου όπου συντελούνται διεργασίες σχετικές με έννοιες των θετικών επιστημών.
- Μάθηση και ανάπτυξη των αφηρημένων επιστημονικών εννοιών.
- Νοερές διεργασίες συλλογισμών σε άτομα με ειδικές ανάγκες.
- Συναισθηματικοί παράγοντες: άγχος, αυτοεκτίμηση, κτλ. και η επιρροή τους στην κατανόηση και το σχηματισμό αφηρημένων εννοιών.
- Διάγνωση των νοητικών δυσκολιών
- Διδακτικές παρεμβάσεις και πρακτικές σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Παρουσίαση καινοτόμων προγραμμάτων και εφαρμογών.

Συμμετέχοντες στη συγγραφή: Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος, Καθηγητής, Υπεύθυνος Υποέργου